

Нобелівські премії 2016 року в галузі фундаментальних наук

Нобелівську премію з хімії отримали **Ж. Соваж (Франція), Ф. Стодарт (Шотландія, США), Б. Ферінга (Нідерланди)** «за проєкування та синтез молекулярних машин».

Вченими синтезовано молекули з контрольованими рухами («молекулярні двигуни»). Ці сполуки можуть стати основою для нових матеріалів, датчиків, систем зберігання енергії. «З

точки зору розвитку науки, молекулярні двигуни нині на такому ж етапі, що й електричний двигун в 1830-ті роки. Тоді вчені показали роботу кривошипних механізмів і келець, не знаючи, що це приведе до створення потягів, пральних машин, вентиляторів і кухонних комбайнів», – зазначає Нобелівській комітет.

Ю. І. Мушкало

Д. К. Заболотний (150 років від дня народження)

Заболотний Данило Кирилович – видатний вчений-медик, мікробіолог і епідеміолог, академік ВУАН (1922) та її президент у 1928–1929 рр. Народився 28 грудня 1866 р. у с. Чоботарка Подільської губернії (нині с. Заболотне Вінницької області) в селянській родині. Закінчив фізико-математичний факультет Новоросійського університету в Одесі (1891) та медичний факультет Київського університету (1894). У 1894–1895 рр. Д. К. Заболотний, працюючи лікарем-епідеміологом у Подільській губернії, організував бактеріологічну лабораторію в Кам'янці-Подільському. В 1895–1897 – лікар Київського військового шпиталю. В 1897 р. виїхав до Бомбею у складі експедиції під керівництвом професора В. К. Високовича для вивчення епідемії чуми в Індії та у містах Аравійського півострова. Того ж року на запрошення І. І. Мечникова прибув до Пастерівського інституту в Парижі для оброблення експериментального матеріалу. В 1898 р. в Монголії керував експедицією з вивчення ендемічних вогнищ чуми, 1898–1928 – професор Жіночого медичного інституту в Петербурзі (згодом 1-й Ленінградський медінститут), де організував та очолив першу в Російській імперії кафедру медичної мікробіології, учасник низки наукових експедицій, пов'язаних зі спала-

хами чуми та інших хвороб. Також з 1903 р. працював у Інституті експериментальної медицини в Петербурзі, у якому 1906 р. був призначений завідувачем лабораторії експериментальної сифілідології. В 1920–1923 – ректор Одеської медичної академії (згодом Одеський медичний інститут), де створив кафедри епідеміології та мікробіології. У 1923–1928 – завідувач кафедри мікробіології та епідеміології Військово-медичної академії в Ленінграді. В зв'язку з обранням президентом Всеукраїнської академії наук Д. К. Заболотний 15 грудня 1929 р. переїздить до Києва, з 1929 – директор створеного за його ініціативою Інституту мікробіології (зараз Інститут мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України). Помер після тяжкої хвороби 15 грудня 1929 р. в Києві, похований у с. Чоботарка, де створено його музей.

Наукові праці присвячені вивченню чуми, холери, сифілісу. Докладно дослідив збудника та переносників чуми, працював над виготовленням протичумних вакцин і сироваток. Один із засновників вітчизняної епідеміології та Міжнародного товариства мікробіологів, створив наукову школу. Як президент ВУАН Д. К. Заболотний намагався посилити зв'язок науки з практикою, при ньому організовано низку інститутів, значно поповнився склад ВУАН.

Д. К. Заболотний – академік АН СРСР (1929). Президією НАН України засновано премію імені Д. К. Заболотного. Його ім'я присвоєно Інституту мікробіології та вірусології НАН України.

І. Ю. Мушкало

М. Ф. Мельников-Разведенков (150 років від дня народження)

Мельников-Разведенков Микола Федотович – український патологоанатом, академік ВУАН (1927). Народився 24 грудня 1866 р. у селищі Усть-Медведицька (зараз м. Серафимович Волгоград обл., Росія). Закінчив медичний факультет Московського університету в 1889 р., де залишився на кафедрі патологічної анатомії помічником

прозектора, захистив докторську дисертацію «Про штучну несприйнятливості до сибірської виразки» (1895), з 1896 – приват-доцент кафедри. У 1898–1900 перебував у закордонному відрядженні. У 1902–1920 – професор кафедри патологічної анатомії Харківського університету. Один із організаторів створення Кубанського медичного інституту в Краснодарі (1920), його ректор, водночас завідувач кафедри патологічної анатомії та судової медицини (1920–1925). Повернувся 1925 р. до Харкова, де став директором заснованого ним Українського патолого-анатомічного інституту

(1925–1930). З 1930 – завідувач патоморфологічного відділу Українського інституту експериментальної медицини у Харкові. Помер 20 грудня 1937 р.

Наукові дослідження присвячені вивченню сибірки, ехінокозозу, вузликового періартеріту, морфології алергічних процесів, невропатології, історії патологічної анатомії. Розробив методи бальзамування, ав-

тор багатьох наукових праць, серед яких «Практичний курс патологічної гістології» (1909), «Посібник до практичного курсу патологічної гістології» (1916), «Актиномікоз центральної нервової системи» (1930), «Патоморфологія алергічних процесів» (1936). Організатор Українського товариства патологів (1926).

І. Ю. Мушкало

М.М. Паламарчук (100 років від дня народження)

Паламарчук Максим Мартинович – учений-економіст, академік НАН України (1973). Народився 22 жовтня 1916 р. у с. Воробіївка (зараз Полонський р-н Хмельницької обл.). В 1939 р. закінчив геолого-географічний факультет Київського університету. Учасник Великої Вітчизняної

війни. У 1946–1962 рр. працював у Львівському торговельно-економічному інституті, захистив кандидатську (1951) та докторську (1959) дисертації, в 1953–1962 – завідувач кафедри цього інституту. У 1962–1964 – завідувач відділу, 1967–1969 – голова Ради по вивченню продуктивних сил України АН УРСР. У 1965–1967 – заступник директора Інституту геологічних наук АН УРСР. Ради по вивченню продуктивних сил України

АН УРСР, 1970–1987 – завідувач відділу, з 1987 – радник при дирекції Інституту географії АН України. Помер 26 лютого 2000 р.

Досліджував виробничо-територіальні комплекси і територіальні сили України. Під його керівництвом розроблено «Схеми розвитку і розміщення продуктивних сил УРСР до 1980 р.», видано перший в Україні «Атлас природних умов і природних ресурсів УРСР» (1978), у якому узагальнено матеріали досліджень природних ресурсів України за 50 років. Розробляв методики визначення економічного рівня господарства областей України. Автор багатьох наукових праць та підручника з економічної географії.

М. М. Паламарчук – заслужений діяч науки України (1976), лауреат Державної премії України (1993). Нагороджений орденом «За заслуги» III ст. (1996), також орденами та медалями СРСР.

Ю. І. Мушкало

Конференція істориків науки і техніки

29 вересня – 1 жовтня 2016 року в приміщенні Державного політехнічного музею при НТТУ «КПІ» ім. І. Сікорського відбулася 15-та Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні питання історії науки і техніки». Її організаторами виступили Центр пам'ятокознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК), Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, Асоціація працівників музеїв технічного профілю, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» ім. І. Сікорського, Державний політехнічний музей при НТТУ «КПІ».

Пленарне засідання відкрив голова оргкомітету, президент Асоціації працівників музеїв технічного профілю, провідний науковий співробітник Центру пам'ятокознавства, професор Л. О. Гріффен. З привітанням виступив проректор КПІ з наукової роботи академік НАН України М. Ю. Ляшенко який зазначив, що проведення таких конференцій має важливе значення в нашій складній суспільно-економічній ситуації, і побажав усім учасникам конференції плідної роботи.

Конференцію відвідали 53 представники науковців, інженерів, істориків науки і техніки з різних регіонів України – Миколаєва, Львова, Харкова, Полтави, Житомира, Ніжина, Києва та інших. Серед присутніх були 12 докторів і 16 кандидатів наук.

Другого дня відбулося засідання об'єднаної секції істориків науки і техніки, на якому заслухано 14 доповідей. Серед доповідей слід відзначити виступи доктора фізико-математичних наук, професора В. А. Шендеровського, доктора історичних наук, професора В. С. Савчука, кандидата історичних наук Н. Г. Анєнкової, кандидата історичних наук С. С. Ткаченко, а також С. Ю. Карамаша, Н. І. Семенюк, В. В. Кобзаря, С. Філіпчука, В. В. Татарчука.

По завершенні конференції завідувач відділом Державного політехнічного музею В. В. Татарчук провів екскурсію, під час якої ознайомив учасників конференції з експозицією музею, натурними експонатами, з історією створення і функціонування Київського політехнічного інституту.

Наступну конференцію істориків науки і техніки планується присвятити 120-річчю від дня народження Ю.В. Кондратюка.

*В. О. Константинов,
кандидат технічних наук, відповідальний секретар Оргкомітету,
старший науковий співробітник Центру пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК*